
Intelektualak eta politika

b

EMILIO LOPEZ ADAN

b

Sarrera: intelektuaren lekua

Félix Guattari-k (1991) erran zuen bezala, intelektua-
lei buruz mintzatzea deserosoa da: «Ce concept d'intellec-
tuel, auquel je m'affronte ici, m'a toujours gêné»... Inte-
lektualak ikusten ahal dira talde pribilegiatu bat bezala,
jakintzak eta komunikabideek abantailaturik, eta bere bu-
ruaz mintzo laketzen direnak. Haien harrokeriaren lehen
froga hauxe dateke: intelektualek intelektualak aztertzea.
Deserosotasun horren erditik helduko diogu arazoari.

Intelektuaren eta praktika politikoen arteko harrema-
na izanen da gai nagusia eta intelektualaren esparrua hiru
zedarriek mugatuta ikusiko dugu: kultura, politika eta pu-
blikotasuna. Kulturaren norbait izateak emandako nortasu-
nean finkaturik, intelektualak parte hartzen du politikan
era publiko eta manifestu batez: horra definizioa.

Bestalde, pentsa liteke politikaren erresuman egiaren
eta printzipio moralen begiratzea intelektuaren lana dela.
Baina ez. Mundua aldatu nahi duen intelektualak ezin de-
zake politikatik aparte bizi, eta politika ez da morala, ez
eta egiazalea ere. Kontradikzio baten barnean murgiltzen
da intelektuala. Intelektual konprometitu idealarentzat,

Emilio Lopez Adan idazlea *Euskadi 1984* (1979) eta *Bortu goretan
lainope* (1982) liburuen egilea da. Ginekologoa da lanbidez.

morala eta oinarrizko printzipioek guztiz baztertezinak beharko lukete; bestalde, jakintsu den neurrian eta bere alorreko ezagutza zientifikoen printzipioak menderatzen baditu, garrantzirik handiena eman beharko lioke objektibotasunaren inperatiboari. Baina politikan askoz garrantzitsuagoa da eraginkortasunaren inperatiboa, eta usu egia-
ren manipulatzeko eta justiziaren bazterteza bilakatzen dira eraginkortasun inmediatearen baldintzak. Horiek hola, politikaren inmoralitatea onartu dute kultur pertsonaia anitzek, eta, besteek bezala, eguneroko inmoralitatea mozo rotu dute kausa eta hitz handien atzean: boteretsuen zerbitzuko ibiltzeari eduki morala emateko, aski da demokraziaren hautetsiei eta mekanismoei fidelitatea aipatzea; diktadurarako nagusiekin ibiltzeko, aberria edo iraultza inbokatzeak dena zurriz du.

Mugimendu politiko baten ondoan edo barnean dabilen intelektual libreak oso lan gogorra dauka printzipio eta esijentzia kontradiktorio horien artean ibiltzeko, eta arazo horrek markatuko du intelektualen historia. Alta, hogeigarren mendean izan diren ereduaren artean bat hartuko dugu zilegitasunaren gidatzat: herri xehearekin konpromisoan finkatu dena, aparatu politikoei buruz askatasuna begiratu duena eta botereekin ados ez izateko gaitasuna bururaino atxiki duena.

Intelektual konprometituen iduriak

2.a. European, intelektualen eta bizitza publikoaren arteko harreman estua Dreyfus aferarekin hasi zen; Emile Zola-ren manifestu famatuak (*J'accuse*) eman zion sorteguna: 1898. Iritzi publikoan ondorio politikoak sortu zituzten, baina justizia eta egia-
ren izenean egiten ziren, mundua aldatzeko mugimendu politiko organizatu bati atxiki gabe.

2.b. Faxismo eta komunismoaren arteko borroka publikoaren garaian agertu zen ideologia edo alderdi batekin konpromiso zehatzagoaren beharra. Intelektualen eragin berezia ikertu zen Brasillach-en kasuan (1945), eta he-

riotza-zigorra eman zioten Frantziako okupazioaren krimenetan izan erantzukizun ideologikoarengatik. Finean, intelektualen konpromiso organikoaren adibide nagusiak komunismoak eskaini dizkigu: Lenin-ek zioen langileriari kontzientzia politikoa kanpotik ekarri behar zitzaioela, eta Gramsci-k (1930) eman zuen iduri landuena eta karakterizatua, «intelektual organikoarena». Haren arabera, intelektualak politika eta filosofia lotzen ditu, ekintzaren zinezko alorretan parte hartzen du, hau da, partidu eta sindikatuetan, eta langileen alderdiaren zuzendari eta eratzailer kolektibo bilakatzen da.

2.c. Ikuspegi sobera ideologikoetan sartzeak baditu bere makurrak, eta bat da egia eta jarrera ofizialak nahasteko tirria. Marxismoan, ideologiak hartu zuen ezagutza eta etikaren lekua, eta intelektuala ideologo bilakatu zuen. Zorrotz etsaiei buruz eta kamuts alderdiarekin, intelektual organikoa nahastu zen intentzio onez beteriko «bidaia lagunarekin», zeina sobera akritiko bihurtzen denean «zozo erabilgari» bukatzen baitu. Bere-bere zeukan nortasunarekin, Sartre-k eskaini zigun intelektual nahasi horren iduri luzeena (1940-1980): harentzat, intelektuala sartzen da behar ez diren lekuetan egia eta jarrera dominanteak kontestatzeke, eta hori pertsona eta jendartearen kontzepzio orokor baten izenean; nonbait, zapaltzaileekiko gorrotoak eta kontzepzio orokorraren egiak konpentsatzen dute edozeretan nahasteko formakuntzaren eskasia. Sartre bezalako goi mailako intelektualengan jarrera horrek ondorio galgariak izan ditu, eta desastre hutsa bilakatu da maila arrunteko funtzionario eta ideologoen eskuetan.

2.d. Horregatik, beti izan dira dogmatismo eta alderdikeriaren sospetxak politika organizatuekin sobera lotuak diren intelektualen gainean. Goiz ageri ziren kritikak, eta argudio nagusiak aurkitzen ahal dira dagoeneko Julien Benda-engan (*La trahison des clercs*, 1927): lotura politikoa egiaren kaltetan egiten da. Kritika hori muturre-raino eramaten bada, edozein inplikazio politiko arbuia-zen da, eta hori politika kontserbadorearen mesedetan gertatzen da, horrek sistemaren gestioa baizik ez baitu eskatzen.

Badira, berriz, beste manerak politikan sartzeko, profetismo ideologikotik aparte, eta independentzia eta zuzentasun intelektuala begiratuz. Haien artean bat arras argigarria, «intelektual espezifikoa». Foucault-ek, 1968ko segidan, eman zion gorputz teorikoa. Giroa alderdien aparatuaren aurkakoa zen, eta batzuk ezker muturreko sektarismoan erori baziren ere, beste batzuek egin zuten dogmatismo ideologikoaren kritika intelektual zuzena, eta zientzia eta politikaren arteko harremanak zorrotz ikertu zituzten. Gure gaiari buruz, bi ondorio: hasteko, edozein adituk jakin beharko luke bere gai espezifikokoaren zinezko ezagutza izan nahi badu, jendartearen bizitza sozial eta politikoa sartu egin behar duela, jakintzen oinarriak eta mugak ulertzeko; gero, politikan eragina izan nahi badu, aipatuko eta salatuko dituen arazoaren ikertzeko bere alor propioan bildu metodologia eta zurruntasuna erabili beharko ditu.

Urrun gaude ideologia batek argiturik edozertaz mintzatzeko ausartzen den profetarengandik, eta egiaren exijentziak berak urruntzen du intelektuala boterearen zerbitzutik. Azken urteotan, Carlo Ginzburg-ek eman digu exijentzia horien ilustrazio aberats eta hunkigarria, Adriano Sofri-ren kasuaz eraman duen ikerketaren bidez (*Il Giudice e lo storico*, 1991): justiziaren eta boterearen metodo inkisitorialak salatuz, ondorio politiko orokorrak atera ditu, eta ez dogma batzuen jabe delako, baizik eta bere alorreko metodologia era zuzen eta konprometituaz aplikatu diolako justiziaren funtzionamenduari. Edozeinek badu ere injustizia salatze eskubidea, kausa on bati eransten zaizkion arrazoi txarrek ez diote onik egiten, eta intelektualen eginkizuna lotua da exijentzia metodologiko eta logikoen erabiltzearekin.

Badaezpada, adituengandik bereiztu

Bistan dena, beraz, intelektuala ez dela soilki jakintsu bat. Intelektualak badauka oso harreman espezifikoa politikarekin: jakinduriak ematen dion sona baliatzen du

ekintzaren bidez. Horra nola bereizten den beste zientifiko, akademiko edo artistengandik.

Azken horiek ez dute beren indar espezifikoa plaza publikoan erabiltzen. Gehienetan, boterearen mesedeak eta ohoreak gauza natural bezala onartzen dituzte, eta isiltasunarekin ordaintzen dute urrezko bakea. Onenean, idealen zerbitzuko idazten edo sortzen dute, baina gelditzen dira unibertsal abstraktuan, edota Unibertsitateko laguntzat bakarrik. Ikertzen ari garen alorretik kanpo gelditzen dira.

Figuraren gainbehera

Azken urteotan anitz idatzi eta entzun da intelektual militanteen gainbeheraz. Badira arrazoi desberdinak, eta bat izan daiteke jendartearen barneko komunikazio tresnen aldakuntza, non ikus-entzunezko eta publizitateko araudiek lekuz kanpo utzi omen dituzten intelektualen tresna ohikoak, hau da, liburua eta artikulua idatzia. Baiez-tapen hau ez da hain egia ebidentea, nahiz eta nabaria izan telebistako tertuliano arinen lekua. Aipa dezadan 1987an Alain Finkielkraut-ek argitaratu *La Défaite de la Pensée* liburua, ezinegon horren erakuslea.

Politikari emandako lehenetsunaren barnean, beste hiru arrazoi ikertuko ditugu hemen: ilusio iraultzaileen porrota, akademizismoaren tentaldia eta kontserbadorismo berria, bigarrena azkenaren ondorioztat ikus badaiteke ere.

Iraultzaren porrota

1974an gure artera heldu zen Alexandre Soljenitsin-en *Gulag artxipelagoa*. Hemendik aurrera, marxismoak behera egin du. Hogeita hamar urtez, depurazioak eskuin muturreko intelektualak garbitu zituen momentutik, Frantzia eta ondoko estatuetan marxismoa izan zen intelektual konprometituen erreferentzia nagusia: metodo zientifikogisa, etorkizunaren promesa bezala, eta ekialdeko estatuen

sostenguearekin eta sostengurako. Bakoitzak marxismoa ulertu zuen bere moduz, baina gehienek sistema orokor bat bezala; giro horretan hedatu zen Euskal Herriko pentsaera aurrerakoi ezkerria. Gure belaunaldiarentzat, Raymond Aron eta beste intelektual eskuindarrak kontraeredu isolatu eta zokoratuak ziren, eta pentsalari iraultzaileei egiten zizkieten kritikak (Aronen beraren *L'Opium des intellectuels* 1955ekoa da) ez ziren kontuan hartzen.

Gerla hotsaren ingurunean, anitz izan dira munduan zehar jarrera hori izan dutenak. Gehiago dena, bururaino joan nahi zuten intelektual batzuek, independentzia politikoaren zentzua arrunt galdurik eta bide laburretatik justizia lehenbailehen ekartzeko, botere armatuarekin eta diktadurekin egin zuten topo, eta onartu. 1960-70eko urteetan, intelektual anitzek erakutsi zuten botere bokazio oso handia; batzuek, diktadura komunista edo antikolonialisten apologia akritikoa egin zuten, komunismo sobietarraren bidaia-lagunen ildotik; beste batzuek borroka armatuan parte hartzea hautatu zuten, usu balore moralen zampaketa onartuz kausa handiaren zerbitzuko.

Modelo horien hutsegite estrategikoak eta hondamendi moralak ekarri zuten krisia, orain arte iraun duena.

Geroztik, ugaritu dira marxismoaren aurkako kritika antitotalitarioak. Frantzian, bereziki, «filosofo berrien» garaian hasi ziren, Bernard Henri-Lévy eta André Glucksmann-ekin, besteak beste. Indotxinako gerlak arrunt desakreditatu zuen komunismo estatala, eta errefuxiatu inozenteen alde Aron eta Sartre elkartu ziren 1979an, *boat people* kasua zela eta. Gero, 1980an Sartre hil zenean, bazirudien dinosauro iraultzaileen kasta galduko zela.

Orain, totalitarismoaren salakuntzaren bidetik, estatu komunisten desmasiak ez dira aurkezten anarkistek salatu errakuntza autoritarioaren ondorio bezala, baizik eta utopia askatzaile guztien ondorio diktatorial beharrezko bezala. Gainera, azken estatu komunistek ekonomia kapitalista onartu dute eta komunismotik atxiki duten ezaguri bakarria alderdiaren diktadura izan da eta, gehiago dena, Mendebaldeko alderdi proletarioen hondamendiak eta mugimendu sozialen ahuldadeak ez dute alternatiba

iraultzailerik sortu: ezkerreko «intelektual organikoa» eus-karririk gabe eta umezurtz gelditu da.

Akademizismoaren aterpea

Ikerbide hori Estatu Batuetatik dator batez ere, han intelektual konprometituen desagerpenaz aspalditik mintzatzen baita. Hain zuzen, akademizismoa eta profesionalizatzea aipatzen dira iduri konprometitua ren gain-behera esplikatzeko. Hortaz dihardu Russell Jacoby-ren 1987ko *The Last Intellectuals* libururak, erranez eta «intelektual publikoa», hau da, eztabaida politikoetan sartzen dena, galtzen ari zela. Inork ez dezan ondorioztatu intelektual iparramerikar guztiak politika kontestatario aktibotik kanpo direla: han dira, besteak beste, Noam Chomsky eta Murray Bookchin, eta usu Iparramerikatik heltzen zaizkigu ikasteko paradak.

Azalpen psiko-politiko pertsonala bada. Pentsaera kritiko ezkertiarak onar dezake ikuspegi orokor salbatzaileen eta «kondaira handiosen» garaia bukatua dela. Ondorioz, eta alternatiba iraultzailearen gabeziak, intelektual zintzo batek pentsa dezake lekuri ez duela politikan; egia sektorialaren bila ibiltzen ahal da, bere ikerketek jendartearen ulermen kritikoari zerbait ekarriko dioten esperantzarekin.

Baina aldakuntzaren oinarriak sistemak berak sortu ditu. Unibertsitatea masifikatu da, genio ukiezin gutxi bada, eta irakasleak behar dituen fondoak eta foroak botereak kontratatzen ditu. Oro har eta kasu gehienetan, kanpoko sostengu eta praktika kontestatariorik gabeko funtzionarioa lerratuko da lankideen arteko bizitza akademikora, edozein subertsiotik aparte.

Estatuaren legitimazioa

Baina ez gara ikuspegi intelektual iraultzaileen krisi soilean. Marxismoak baztertu zituen pentsaera liberal eta sozialdemokrata berpizten ari dira, eta ez soilki berpiztu, iraultzaren ezin moral eta politikoa baieztatzen duten bo-

tere kontserbadoreen euskarri bilakatu dira. Ez da intelektualen desagerpena, baizik eta norabidearen aldatze bat: edozein ideologia askatzailetan totalitarismoaren sus-traiak ikusten dituzte, eta intelektualen eginkizuna, utopia odoltsuetatik askatua, moral unibertsal eta demokrazia liberalarekin lotzen dute. Poliki-poliki, ilusio iraultzaileen lekuan ezarri dute bikote guttziz garbia: mendebaldeko balore demokratikoak eta ekintza humanitarioak.

Aldakuntza sozial eta geopolitikoaren ondorioz, 1980tik aurrera intelektuala ez da gehiago estatuaren etsaia. Estatu espainolean, trantsizioak berak erraztu zuen eboluzioa, frankismoaren arerioak demokraziaren sostengu bilakatu-z. Baina arazoa orokorra da: nabaria Latinoamerikan, domeinu diktatorialaren eredia ahitu zenean eta domeinu demokratikoarena bertako eliteek eta Estatu Batuek onartu zutenean; duela hogeita hamar urteko iraultzaile sutsu askok parte hartzen du aparatu estatal berrietan. Berdin Mendebaldeko Europa, sozialdemokraziaren arrakasta elektoralaren inguruan. Beste alternatibaren eskasian sozialdemokraziarekin uztartzea ulertzen bada, nekez uler daiteke eskuinarekin eta eskuin muturrearekin akometazea, nahiz eta azken hauek demokrazia formalaren bidez hautatuak izan; baina eboluzioaren legeak bihurriak dira eta, zirkuan bezala, itzulipurdi handiena egiten duenaren balentria da gehien txalotzen dena: atzo anarkista edo etarra, eta gaur poliziaren aholkularia, horra espiritu independente eta zaluaren froga!

Onar dezagun askatasunaren aldeko baloreetatik abiatu direla. Justizia defendatzeko lekurik hautuena estatua dela baieztatzeko, askatasunaren defentsako alorrean argudiatzen dute. Omen, globalizazioaren eta multinazional kapitalisten aurka, estatuak begiratzen ditu nortasun nazionala eta jende xehearen defentsa. Omen, estatua ez da gehiago klase nagusien tresna, askatasunaren bermea baizik. Esperantza iraultzailearen krisiarekin uztartzen bada ere, bilakabide hori intelektualen alde arriskutsuenarekin lotzen da: ministroen kontseilari bilakaturik, boterea gurtzen eta baliatzen dute, errealitatea haren alde moztzeko.

Horrela, tipologia modernoan intelektual tipo batzuk bereiz daitezke. Badira komunikabideek sortu intelektual mediatikoak, usu azalezkoak, opinio sortzaileak eta, beraz, lekua dutenak botereen interesen arabera; botere politikotik hurbilago dira gobernuek eta enpresek onartu aditu bereziak: beren burua definitzeko, beraiek diote ez direla gehiago «intelektual kritikoak», baizik eta «proposamenak ontzeko intelektualak». Ondorioak, intelektual kritikoak juzgatzen dira anakroniko edo alfer bezala, eta aditu ofizialek zokoratzen eta mespretxatzen dituzte.

Etorkizunari buruz

Ez naiz tematuko estatuaren zerbitzuko intelektualen eginkizunaz, baina intelektualen eginbehar historikoaren desbideratze nabarizat daukat. Azken finean, mugimendu intelektual oso boteretsu ageri da, arrunt kontserbado-rea, iraultzaren ukaziotik sistemaren defentsa hutsera uzkailldu dena: neoliberalismoa jotzen du eginkizun guztien oinarri ekonomiko eta soziala, eta moral tradizional estuenean finkatzen da. Jende eskubideen irakurketa motz eta interesatua egiten du, eskubide politikoak demokrazia formalarekin identifikatuz, eskubide sozialen murizketa onartuz eta horren desagertzea karitatearekin «konpentsatuz». Bestalde, erreboltarako eskubidea ukatzen du estatuari biolentziaren monopolio osoa uzten dion moral unibertsal erreakzionarioaren izenean.

Komeniko litzateke ere ziniko eta desenkantatuen figura aipatzea. Moralaren izenean oihuka agertzen diren intelektual mediatiko batzuen jokamoldea da. Utopia odoltsuak eta estatu hipokritak salatzen dituzte, baina ez dute inongo irtenbiderik eskaintzen eta, berriz, ederki baliatzen dira komunikabideek emandako sonaz. Moralaren erpinean agertzen diren bitartean, sistemaren errekurtsoen zurgatzaile ederrak dira, irakaskuntzan, ikerketan edo oho-retan. Bada hor sanoa ez den zerbait, eta intelektualei buruzko deskreditua areagotzen duena. Finean, haien kasuetan ere badirudi manikeismo utopiko ezkertiarrekin haut-

siz geroz botereekin adiskidetu behar dela, nahiz eta adiskidantza hori genio biziak markatu: egun aholkulari berezia, bihar kritiko zorrotza, etzi ezinbesteko aditua... Batzuen ustez, Régis Debray-ren azken liburua (*I.F. Suite et fin*, 2000) biografia pertsonal bat eredu unibertsalera altxatzeko entsegua da. Botereari buruz asko ikasi dut nik Debrayren liburuetan, baina orain ehortzi dituen intelektualek beste zereginik badutela uste dut.

Zeren eta ez baitira arras galdu boterearen kritikaz eta zanpatuen zerbitzutan jarraitu nahi dutenak. Haien artean ageri diren bi jokamolde berriak aipatuko ditut.

Jende eskubideetara mugatzeko tirria

Ideologia totalitarioek eman eskarmentuarekin, jende eskubideen errespetuari lotu dira intelektualak, eta anitzek ez dute galdu estatuen «politika errealista» salatzeke gaitasuna. Jende eskubideen errespetuaren izenean, kontzeptu berriak ageri dira: nazioarteko politikan, eskubide horiek zanpatzen dituzten estatuen aurka interbenitzeko eskubidea; mendebaldeko nazio-estatuen bamean, marginatuen aldeko mugimenduak. Oro har, jende eskubideen militanteak oso lotuak dira Gobernu Kanpoko Erakundeekin (GKE).

Iraultza egiteko estrategiaren eskasian, baita kapitalismo liberalari alternatiba gauzagarria definitu gabe daukagunean ere, oso ulergarriak dira jokaera horiek. Nahikoa desastre izan da azken urteotan, eta han ibilitakoek ikusi dute zer den jendeen sufrimendua eta zer axola gutxi dioten estatuek: Indotxinako errefuxiatuak, gero Etiopia, Afganistan, miskito edo yanomami indiarak, Kurdistan laurkitua, Liberia, Bosnia, Kosovo... Gainera, nabaria da ez dela mundu osoko miserien erantzule bakar eta identifikatua: horrearen eragileak askotarikoak eta difuminatuak dira. Eta gero etxean, paperik gabeko etorkinak, lanik gabeko zokoratuak, miserian bizi den portzentaje kenezin hori... Hots, bazen zer eta bada zer egin, eta garrantzi gehiago eman diote zaurien sendatzeari salaketa politikoari baino.

Paleokomunistek eta superezkertiarrek bortizki salatzen dituzte GKEak eta interbentzionismo humanitarioaren intelektualak, inperialismoaren morroiak eta sistemaren sostenguak bailiran. Nire ustez, kritika hori ez da egokia: estatuen hipokrisia eta indarraren domeinua borrokatzen dituzten neurrian onargarriak dira. Eskasiak ere badituzte. Hasteko, jende eskubideen deklarazioa ezin daiteke politikaren lekuan ezarri, baloreen oinarriak eta politikan behar diren sistema aldatzeko moldeak plano desberdinetan ezartzen baitira. Gero, interbentzio humanitarioak noiz, non eta nola egiten diren ez da salaketa mediatikoen ondorioa, baizik eta estatuen interes geopolitikoen arabera. Zergatik Kosovon bai eta Tibeten edo Turkian ez? Indar-erlazioak direla eta, salaketa humanistak bilakatzen ahal dira kontrola ezin daitezkeen interes ekonomiko eta militarren estakuru. Bukatzeko, GKEen interbentzioek miseriak arintzen badituzte ere ez dute inongo eraginkortasunik oinarritzko arazoak konpontzeko, eta ez dituzte zapalkuntzaren harremanak aldatzen, nahiz eta merezimendu handia ukan eta aberatsen lotsarako izan.

Demokraziarako arartekoak

Bada beste funtzio bat, oso lotua oraingoarekin, eta hau da Norberto Bobbio-k (*La Duda y la Elección. Intelectuales y Poder en la Sociedad Contemporánea*, edizio espainola, 1997) aipatzen duena. Gure jendarteetan galdu da borroka soziala gerlaren bidez irabazteko esperantza hurbila, baina gatazkak badira. Leku batzuetan, gure Euskal Herrian bezala, gatazka horiek odoltsuak dira, ez dute bukatzeko jiterik erakusten, eta haustura soziala eragiteko gai dira. Ez da harrigarria batzuek ararteko dinamikoen rola izan nahi badute: ez ekidistantzian eta borroken gaitetik egoteko, baizik eta gatazken oinarrietan murgiltzeko eta irtenbide errealista eta duina errealismoarekin bilatzeko.

Ez da lan erraza, gatazka biziaren dinamikak berak intelektualen askatasuna, disidentziarako gaitasuna eta elkarrizketa argumentaturako tresnak murrizten baititu. Al-

derdien logikan, «nirekin ala nire kontra» da erregela nagusia, eta logika horrek hiltzen ditu pentsatzeko askatasuna eta pentsaera desberdinak konfrontatzeko gaitasuna. Alta, gatazken ulertzeko gune intelektual autonomoak beharrezkoak dira, eta ez zentsurak, ez eta mehatxu fisikoek ere, ez lukete murriztu behar.

Hemen ere, jende eskubideen aldeko eginkizunentzat bezala, desegokiak eta sektarioak iruditzen zaizkit hiper-militanteen kritika absolutuak. Elkarizketaren kulturak ez du gizartea goitik behera aldatuko, baina beharrezkoa da, eta orain posible zaizkigun eginkizun apalen barnean sartzen da. Bestalde, intelektualei buruzko ikuspegi hori lotzen da gizarte osoa kudeatzeko abertzaletasun konstituzionalaren ideiarekin. Ikusmolde bi horiek onartu dituzten esparru sozialekin ibili gabe ez zaio gure gatazkari irtenbiderik aurkituko.

Bukatzeko, kritika libertarioaren beharra

Ideologia nagusiaren arabera, badirudi garaian garaiko izan nahi duen pentsalariak onartu behar duela historia, iraultza eta intelektualak bukatu direla. Bendak aipatu zuen traizioa, Aronek opioa, eta Finkielkrautek derrota... Oro har, ezkerreko intelektuala ehortzi dute filosofo berriek, eta orain intelektuala bera ere ehortzen ari dira aditu mediatikoak. Debrayren bidetik, Umberto Eco-k berrikitan erran du (*La bustina di Minerva*): «intelektualen lehen eginkizuna isiltzea da», arazo sozialen kudeaketa aditu eta botere publikoen eskuetan uzteko...

Badira beste ikuspegiak, eta hor Derrida, Castoriadis, Baudrillard eta Bourdieu aipatu beharko lirateke. Haien pentsaera laburtzeko ezinean, azpimarra dezadan zer garrantzi duen botereari buruzko harreman kritikoak. Ildo horretatik, eta intelektualen etorkizuna politikari lotua denez, hurrengo urteotan planteatuko den galdera hau da: zer eduki emanen diogu egite kritikoari kapitalismoaren ordezeko alternatiba argirik ez dugun bitartean? Horra politikaren zailtasuna eta horra intelektualen lana, alter-

natiba horren bilatzeko erreboltatuen esperientzietan finkatu behar baita etengabe.

Alternatibarik eza diodanean, ez dut erran nahi utopia komunistaren balore iraunkorrek ez dutenik baliorik. Justizia, berdintasuna, askatasuna, demokrazia, elkarlaguntza eta komunitarismoa balore iraunkorrak dira; berrikitan ageri diren ekologiaren exijentziak gaineratu behar zaizkie. Hemen, estrategiaren eskasiaz ari naiz. Sozialdemokraziak pretenditu du balore horien egokitzea mundu liberal, globalizatu eta kapitalistari; Anthony Giddens-ek (*La tercera vía. La renovación de la socialdemocracia*, edizio espainola, 1999) indar ederra egin du intentzio onak justifikatzeko, baina «hiru gauren bidea» zapalkuntzan integratua da. Pentsaera iraultzaileak bilatu behar du oraingo sistema nondik hautsi.

Erreferentzia desberdin askoren artean, iruditzen zait kritika horrek antiautoritarioa izan beharko duela, eta garrantzi handia eman indibiduoek eta elkarte txikiek egiten dituzten autonomia entseguetara. Hots, politika hurbilaren kudeaketa ekologiko eta demokratikoarekin lotu, globalizazioak sortu gorpil eroari uko egiteko. Badira horrelako esperientziak eta agian zerbait aterako da.

Horren zain, eguneroko borroketan zorrotzen dira kritikaren armak. Ahuleziaren sentimenduak hurbiltzen gaitu Giddens bezalako sozialdemokratengana, John Rawls bezalako liberalengana (*Teoría de la justicia*, edizio mexikarra, 1995), edo Bobbio bezalako arartekoengana, baina beti posible iruditzen zait Foucault eta Ginzburgen bidetik jarraitzea Gramsci berpiztu eta libertario aurkitzeko esperantzarekin. Zergatik ez?